

Катарина Лончаревић, Факултет политичких наука,
Универзитет у Београду, Београд
katarina.loncarevic@fpn.bg.ac.rs,

**Giulia Sissa, *Sex and Sensuality in the Ancient World*
[Translated by George Staunton], Yale University Press,
New Haven and London, 2008, viii + 224 p.**

Sex and Sensuality in the Ancient World представља енглески превод књиге Ђулије Сисе (Giulia Sissa), професорке класичних и политичких наука на Калифорнијском универзитету у Лос Анђелесу, првобитно објављену на италијанском језику под насловом *Eros tiranno: Sessualità e sensualità nel mondo antico* (2003). Ђулија Сиса је позната експерткиња из области историје, антропологије и филозофије античког света, и ауторка важних студија попут *Greek Virginity* (1989) и *The Daily Life of the Greek Gods* (2000) коју је написала заједно са Марселом Датијеном (Marcel Datienne). У најновијој књизи о античком свету, која је 2011. године преведена и на француски језик, Сиса критички испитује појмове сексуалности и сензуалности у филозофији и књижевности античке Грчке, Римског царства и током ранохришћанског периода, посебно наглашавајући разлике између мушкараца и жена и њиховог схватања и (различитог) доживљаја *ероса*.

Књигу чине уводно поглавље, три главна дела („Ерос тиранин”, „*Mollis Amor*: не-мушка љубав”, „*Perversa Voluntas*: девијантне склоности”) и Закључак („Неодређена жеља”). Структура је сложена пошто ауторка нуди паралелне анализе различитих аутора који су писали у различито време.

На самом почетку књиге, Сиса дефинише кључне појмове своје анализе, појмове *сексуалности* и *сензуалности* критикујући утицај Мишела Фукоа (Michel Foucault), односно начин на који је његово схватање појма „сексуалности” као изума и конструкција викторијанског XIX века обликовало теорије историчара и филозофа савременог доба. Ауторка сматра да је кључно за разумевање материјалне природе и субјективитета (који је у основи) еротског искуства да се дрземо да

„...напустимо језик о сексуалности испуњен клишејима и да почнемо да размишљамо, с једне стране, о полности, уколико желимо да схватимо антички материјализам, али и о сензуалности, са друге стране, ако желимо да разумемо у потпуности све ставове античког света према еросу” (6).

И упркос чињеници коју признаје и сама ауторка да не постоји реч у старогрчком језику коју бисмо могли да преведемо у латинску реч *sensualitas*, или на модерне језике, и да не постоји старогрчка реч коју бисмо превели као *sexus*, она ипак верује да „сексуалност”, „пол” и „сен-

зуалност” нису речи које налазимо у речницима, већ у „реченицама, метафорама, токовима мисли и семантичким пољима” (7). Управо њихово испитивање доноси ауторки дефиниције појмова „полности” и „сензуалности” које користи у својој критичкој анализи сексуалности и сексуалних односа у грчко-римском свету. „Пол” је „увек пренаглашена разлика између два тела, разлика која се осликава у друштвеним навикама и обичајима и културним артефактима” (7). Са друге стране,

„...сензуалност [...] је кретање различитих тела једног ка другом у трагању за ужитком. [...] Сензуалност је неодређена, трајна, упорна жеља. [...] Сензуалност значи осећати еротску емоцију и играти се с њом; жудити и чинити себе пожељним. [...] Сензуалност [...] је жудња да се буде жељен, чежња за узајамношћу, а не за једностраним поседовањем” (7-8).

У првом и најдужем делу књиге под насловом „Ерос тиранин”, ауторка анализира свет старих Грка. Прва два поглавља су посвећена могућностима дефинисања појма „жеље” да би се направила што јаснија разлика у односу на други подједнако важан термин, термин „задовољства” или „ужитка”. У Хомеровој поезији, на пример, ови појмови се међусобно искључују:

„Ова осећања представљају супротности: тамо где је једно, не може бити и друго. [...] Жеља је прошлост задовољства. Жеља је непријатна. [...] Жеља је самоубилачка” (37).

Са друге стране, задовољство или ужитак је „употреба присутног објекта. [...] Коначна могућност [...] ужива[ња] у објекту [...] жеље” (37-38). Ауторка анализира сложену и променљиву историју односа између жеље и ужитка у античкој књижевности и филозофији. Овим захтевним и изазовним паралелним читањима различитих текстова написаних у различито време, Ђулија Сиса жели да покаже разлике које постоје у динамици та два појма. Њена анализа Платоновог схватања природе жеље је зато посебно занимљива. Платон, по окончању анализе тела које жуди/жели долази до закључка, сматра ауторка, да је „жеља тиранска пошто намеће свој сопствени ритам (жудећој) особи која нема самоконтролу” (43).

Сиса је изузетно пажљива у анализи историје полне разлике, односно историје „како [...] једно тело почиње да се разликује од другог” (72). Она готово да препричава Хесиодове приче о стварању жене, наглашавајући да је „касни долазак полне разлике учинио да људска бића постану уистину људи. Стварање жене доводи до стварања људске расе” (73). Овај тренутак нарочито заокупља ауторку због истицања полног и сексуалног елемента: „неспокојство, радозналост и патња долазе на свет заједно са женскошћу. Жена је та која шири немир међу мушкарцима”

(74). Иако је медицина античког света тврдила да оба пола имају генитални апарат исте структуре и функције, филозофи су мислили другачије. Тако је Аристотел увео појам женске пасивности и пасивне женскости.

„Ево га тело које може да зачне не осећајући жељу, еротику или узбуђење. [...] Међутим, [...] жена је свесна сензуалности. [...] Иако је њено задовољство случајно, ипак је често и служи сврси. [...] Аристотел показује да када је реч о сензуалности, грчка мисао није могла да се прилагоди мушком моделу сексуалности. Сензуалност је спонтано женска. И она је сврха по себи” (86-87).

До краја овог најдуже и најзахтевнијег дела књиге који истражује грчки свет, Сиса анализира и брак као „савез” (96), разлике између мајки и очева у односима са децом, разлике у правном статусу синова и ћерки, и коначно, ауторка детаљно анализира грчку трагедију и место које у њој заузимају појмови сексуалности, полности и сензуалности. Главни ликови на сцени су жене: Клитемнестра, Дејанира, Електра, Медеја и Јокаста. За разлику од Фукоа који је у потпуности занемарио свет трагедије у својим истраживањима античке сексуалности и сензуалности, па се посветио еросу између мушкараца и дечака, Сиса верује да античка „трагедија показује важност односа између полова и богатство античке мисли када је реч о женској љубави и љубави према женама” (101).

Други и трећи део књиге посвећени су римским и ранохришћанским ставовима о сексуалности и сензуалности. За разлику од првог дела у коме ауторка детаљно приказује и анализира старогрчке назоре када су у питању еротска осећања и мушка и женска сексуалност, други и трећи део су мањег обима и више подсећају на скицу за неко детаљније истраживање него дубоку анализу.

Лукрецијева, Овидијева и Јувеналова дела су кључна у другом делу књиге, па испитивање Лукрецијевог опуса наводе Сису да дефинише љубав као „трансформацију физиолошког одговора у патолошки” и да објасни да је „вођење љубави [...] борба два тела у циљу пенетрације и растргнућа другог тела” (135), што значи да је задовољство увек нешто што жеља поткопава. Са друге стране, Овидије нас у својој *Љубавној вештини* учи да:

„... жене и мушкарци маскирају своју пожуду: оне из смерности, а они у напору да превазиђу ту смерност. [...] Коначни циљ еротске хајке је љубав – трајна љубав према једној особи” (141).

Остатак другог дела књиге испитује значај фалуса у римском свету нарочито преко појма *mollitia*. Посебну пажњу ауторка поклања и појму који је већ много пута испитиван у различитим студијама о сексуалности и њеној историји, појму педерастичке, при чему сама анализа или боље речено приказ специфичног односа који подразумева педерастичку у

античкој Грчкој не доноси ништа ново нити провокативно већ постојећој великој литератури о том феномену.

Трећи део књиге анализира ранохришћанске ставове према сексуалности. Овде је главни саговорник сасвим очекивано апостол Павле, а најважнији извор, опет очекивано, Прва посланица Коринћанима, у којој се тврди да је брак добар, док је девичанство још боље. Ауторка објашњава, и своје читање поткрепљује и другим Посланицама апостола Павла, да је брак „добар” зато што не допушта промискуитет: хришћански брак не толерише проституцију и инконтиненцију. Међутим, и „породични живот је испуњен немиром, непријатностима и мучењем. Чедност је боља зато што то избегава” (171). Сиса тврди да девичанство има и другу страну: „Они који не ступају у брак мисле о Богу као да је Он њихов супружник. Пажња која се поклања Богу представља еротско време. Невиност је страст” (179). Чулна љубав је, дакле, могућа у односу са Богом, закључује ауторка.

Sex and Sensuality in the Ancient World истражује древне текстове и филозофију која је у основи свакодневног живота античке Грчке, Рима и раног хришћанства. Ова студија представља детаљну анализу појмова полности, сексуалности и сензуалности који су редефинисани тако да омогућавају читаоцима и читатељкама увид у античко поимање сензуалности у њеним богатим значењима. Ђулија Сиса је прилично успешна у својим провокативним и изазовним анализама античких текстова, а нарочито је похвалан њен отпор према устаљеном гледишту о античком свету као пре свега мушком свету. Увођење појма сензуалности омогућава ауторки да дефинише појам полне разлике и да врати жене (заједно са мушкарцима) на централну сцену расправа о еротизи и њеним различитим схватањима у античко доба.